

DOSYA: KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ: KURAM, POLİTİKA VE UYGULAMALAR

Dosya Editörü: HÜLYA TURGUT YILDIZ

Dünya kentleştiğçe, şehirlerdeki yaşam kalitesi küreselleşmenin güncel problemi haline gelmiştir. 'Yaşam kalitesi' kavramının tanımları ve ölçülmesi ile ilgili yapılan çalışmaların çokluğu ile dünya nüfusunun büyük bir yüzdesinin kentlerde yaşıyor olması "**kent**" ve "**yaşam kalitesi**" kavramlarını biraraya getirmiştir.

Avrupa Mimarlar Konseyi (ACE), "Avrupa, Mimarlık ve Yarın" başlıklı Beyaz Kitap'tan sonra yayımladığı "Mimarlık ve Yaşam Kalitesi" başlıklı politika kitabında, politikacıların, karar vericilerin ve meslek adamlarının, bir yanda ilerleme ve rekabetsizliği, diğer yanda sürdürülebilirliği kapsayan, başlıca siyasi politikalarının birleştirilmesini acil ihtiyaç olarak ortaya koymaktadır. (1) Kitaba göre, "Tüm Avrupa vatandaşlarının yaşam kalitesini önemli ölçüde iyileştirmeyi hedef alan yeni yaklaşımlar, yenilikçi ve ortak çözümler gerektirmektedir. Yaşam çevresi, toplumun ana öğelerinden biridir ve toplumun ne ölçüde bir evrim geçirdiğini yansıtır." Buradan hareketle, gelecekteki Avrupa Birliği Araştırma Programları'nın, **yaşam kalitesi, kentsel çevre, yapı miras, mevcut ve yeni yapılar için yenilikçi yaklaşımlar** gibi önemli konuları kapsamalarını ve Avrupa Komisyonu'nu, yaşam kalitesini etkileyecek tüm politika önerilerinde bu araştırmaların sonuçlarının gereğince hesaba katılmasını sağlamaya çağırılmaktadır.

Bilim adamları tarafından 1960'lardan beri 'yaşam koşulları' olarak kullanılan ve birçok konuyu içeren (ulaşım, kentlerdeki hijyenik koşullar, halk sağlığı gibi) "yaşam kalitesi" terimi 90'lı yıllardan itibaren sosyologlar tarafından araştırmalarda kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise, tek bir tanımlı olmayan ve farklı bakış açılarına (ekonomik ve sosyal) göre anlamı değişen bir kavram haline gelmiştir. Yaşam kalitesi, çok genel olarak, kentlinin ihtiyacı olan hizmetlerin ve tüm koşulların arz ve talebi arasındaki oran olarak açıklanmakta ve karmaşık bir göstergeler dizini olarak:

- Açık ve kapalı mekân standartları (çevresel kirlilik, doğal çevre nitelikleri, yeşil alan kullanımları gibi);

- Vatandaşların refahı (gelir seviyesi, işsizlik oranı, suç oranları);

- Hizmet çeşitliliği ve kalitesi (eğitim, eğlence, halk sağlığı, toplu taşıma, belediye hizmetleri, iyi yönetim);

gibi konuları içermektedir. (2)

Dünyada ve ülkemizde yaşanan ekonomik ve sosyal değişim süreci, 'kentleşme ve özellikle yeni yapılaşma' sorunlarımızın, bu değişimin ışığında sürekli biçimde yeniden tanımlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, mevcut olan ve yeni oluşturulan kentsel alanlarda çevre ve yaşam kalitesi üzerinde önemle durulması öncelik kazanmaktadır. Kentsel çevrelerde kalite arayışları sürecinde, hangi nesnel özelliklerin "iyi kalite"li bir çevreyi belirlediğinin saptanması gereklidir. "Yaşanabilir çevre" kalitesi ise sadece fiziksel çevre değil, sosyal çevre standartlarına da bağlıdır. İnsanların yaşadıkları çevreyi algılamalarına ilişkin öznel değerlendirmeleri sosyo-ekonomik düzeylerindeki ve kültürel birikimlerindeki farklılıklara göre değişmektedir. Özetle, yaşam **kalitesi fiziksel / nesnel ve psikolojik / öznel** olmak üzere iki tür girdinin sonucunda oluşmaktadır.

Sonuç olarak, yaşam kalitesini tanımlayan farklı bileşenlerin olduğu görülmektedir. Oysa ki, gerek kuramsal gerekse uygulamalı çalışmaların, çok boyutlu ve disiplinlerarası çalışmalar olarak ele alınmaması konu kapsamında bir açık oluşturmaktadır. Buradan hareketle:

- Hangi göstergeler kentsel çevredeki yaşam kalitesinin ölçülmesi için kullanılabilir?

- Ve bunların en uygun uygulama alanları nedir?

soruları ile dosya, "kentsel yaşam kalitesi" kavramının farklı tanımlarını ve çok boyutlu yapısını ortaya koyan **kuramsal ve analitik yaklaşımları** içeren çalışmalardan, uygulamalı örneklerle doğru bir açılımla, beş makaleden oluşmaktadır. **Robert Marans**, "Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi" başlıklı ilk makalede, yaşam kalitesini **objektif ve subjektif değişkenlere** bağlı olarak gelişen çok boyutlu bir kavram olarak tanımlamakta ve yaşam kalitesinin anlamı ve ölçülmesi ile ilgili araştırmaları özetlemektedir. Bir sonraki makalede, **Derya Oktay**, kentlerdeki yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik ve yaşanılabilirlik kavramlarının tanımlarını yaparak irdelenecek ve dünya kentlerinde (Curitiba, Bogota, Toronto, Portland, Heidelberg ve Kopenhag) bu kavramlar ışığında gerçekleştirilen uygulama deneyimlerinden örnekler vermektedir.

Kentsel yaşam hakkında konut, ulaşım, istihdam gibi belirli hizmetlerin sağlanmasına ağırlık veren birçok bakış açısının aksine, 'yer ve ait olma duygusu'na ilişkin bir bakış açısı öneren **Sanjoy Mazumdar** 'ın makalesinde, "**İnsanların kültürel ve sosyal ihtiyaçları nasıl karşılanmalıdır? İnsanların kentsel**

alanlara özlem duymaları nasıl sağlanabilir?”sorularına yanıt aranmaktadır. “İstanbul’da Konut Alanlarında Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi” başlıklı makalede ise **Handan Dülger Türkođlu** ve diğerleri, İstanbul’da yaşıayanların toplumsal ve çevresel koşulları nasıl değerlendirdiklerini ve bu koşullarla şekillenen davranışları belirleyerek, yaşam kalitesinin, tüm İstanbul’a genellenebilecek biçimde değerlendirmesini yapmaktadırlar. **Tuğçe Selin Tağmat** ise makalesinde, Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde ulusal mimarlık politikalarının doğrudan yaşam kalitesinin artırılmasıyla ilişkili olduğunu ortaya koyarak, Avrupa’da kentsel yaşam kalitesi yaklaşımlarını irdelemektedir.

1. 2004, ACE Politika Kitabı.

2. James R. Dumm, 2000; Riccardo Abbate, 2000.